

VN Remiss förstärkt skydd för väljarna vid röstmottagningen (SOU 2021:7)

Umeå kommun har genom remiss från Justitiedepartementet fått möjlighet att yttra sig över rubricerad utredning. I detta delbetänkande behandlas frågor som rör otillbörlig påverkan på väljarna vid röstning, gruppröstning och reformen med avskärmning av valsedelsställ.

5 Röstmottagning och offentlighet

Umeå kommun biträder förslaget och har inga kommentarer i övrigt.

6 Otillbörlig påverkan på väljarna vid röstningen

6.6.1 Förutsättningar för rekryteringar av röstmottagare

Hot, våld, rasism och kränkningar mot röstmottagare är ett växande problem. Umeå kommun ser positivt på att frågan lyfts fram i utredningen och att det poängteras att incidenter och händelser ska utredas av rättsvårdande myndigheter.

Vi delar även uppfattningen att tidigare erfarenhet av röstmottagning är oerhört viktig i ett arbetslag. Valnämndens ansvar för arbetsmiljön är likaså självklar. Alla röstmottagare ska känna sig trygga i sina roller och i den miljö där de befinner sig.

6.6.2 Utbildning av röstmottagare ska ge likvärdiga kunskaper

Umeå kommun anser att det är bra att ställa krav på att alla kommuner ska använda det utbildningsmaterial som valmyndigheten arbetat fram. Väljarna måste kunna lita på att valförfarandet sker på ett korrekt och likvärdigt sätt i alla kommuner. För att stärka förtroendet för valförfarandet ska alla röstmottagare i alla kommuner utgå från samma utbildningsmaterial.

I de fall kommuner väljer att ta fram ett kompletterande utbildningsmaterial ser vi inte heller något behov av formella regler för hur kvalitetssäkringen ska gå till. Någon form av samråd med sin länsstyrelse bör vara tillräckligt i dessa fall.

6.6.3 Ordningen på röstmottagningsstället

Umeå kommun biträder förslaget. Det är dock en så genomgripande förändring att det i utbildningsmaterialet som Valmyndigheten tar fram särskilt måste uppmärksammas och exemplifieras hur och när en avvisning kan ske.

6.6.4 Utökat ansvar för vissa röstmottagare

Umeå kommun biträder förslaget. Det är önskvärt med ökad tydlighet kring ansvaret för röstmottagningen även under förtidsröstningen.

6.6.5 Valpropaganda nära röstmottagningsställen

Umeå kommun biträder förslaget och menar att det är bra att det kring bestämmelsen att det inte får förekomma någon propaganda tydliggörs att det gäller även utanför röstmottagningsstället när väljaren passerar in i lokalerna. Vi delar uppfattningen att tillämpningen mer i detalj bör beslutas av respektive valnämnd.

7 Gruppröstning

7.6.1 Utbildning av röstmottagare och information till väljare

Umeå kommun delar bedömningen om vikten av utbildnings- och informationsmaterial. Informationen till väljarna måste vara tydlig, exempelvis via affischer som valmyndigheten tillhandahåller. Detta inte minst beroende på att vi befarar att det kan ske konfrontation mellan väljare och röstmottagarna.

7.6.2 Tydligare reglering av valhemligheten vid röstningen

Även i den här frågan anser vi att informationen till väljarna måste vara tydlig, exempelvis via affischer som valmyndigheten tillhandahåller. Detta inte minst beroende på att vi befarar att det kan ske konfrontation mellan väljare och röstmottagarna.

7.6.3 Biträde åt väljare vid röstning

Umeå kommun biträder förslaget. Det är en bra regel att röstmottagaren alltid ska vara närvarande i dessa fall. Det blir tydligare för såväl väljaren som röstmottagaren.

7.6.4 Tystnadsplikt för privatpersoner som hjälper en väljare att rösta

Umeå kommun avstyrker förslaget att det införs en uttrycklig tystnadsplikt i de fall en privatperson hjälper en väljare att rösta. Vi noterar att såväl JO som ett antal rättsinstanser tidigare varit emot denna regel. Förslaget innebär att ansvaret för att informera läggs på röstmottagaren. För det första känns det inte naturligt för röstmottagaren att förklara för en anhörig eller annan att denne har en uttrycklig tystnadsplikt. För det andra måste det enligt förslaget även finnas skriftlig information om detta. Vi menar att detta även kan kännas kränkande för den som hjälper väljaren och skapar en risk för konflikt. Vi menar att det bör tas fram centralt producerad information till alla väljare som berör frågan.

8 Reformen med avskärmningar av valsedelsställ

Umeå kommun menar att det är helt nödvändigt att utvärdera systemet med avskärmningar efter RKR-valet 2022. Precis som utredningen skriver är det stora antalet valsedlar kommunernas största utmaning när det gäller avskärmningar vid det kommande valet. För att kunna utvärdera frågan heltäckande är det helt nödvändigt att även frågan om valsedelssystemet ingår i utvärderingen.

Kommunernas kostnader kommer att öka med anledning av de förslag som utredningen föreslår. Det gäller såväl driftkostnader som personalkostnader. Den ökade kostnaden måste regleras genom höjda statsbidrag.

8.7.2 Ansvaret för utläggning av valsedlar

Umeå kommun biträder förslaget att valnämnden övertar ansvaret för att lägga ut valsedlar som partierna idag ansvarar för att lägga ut. Ansvarsfördelningen blir tydligare och samma rutiner kommer att gälla i alla kommuner. Att partierna dessutom ska lämna sina valsedlar på en på förhand anvisad plats skapar ytterligare en likhet i förfarandet. Vi delar även utredningens uppfattning att ansvaret endast kan avse själva utläggningen av valsedlar. Det finns ingen möjlighet för valnämnden att ta ansvar för distribution av valsedlar som partiernas namnvalsedlar. Vidare delar vi utredningens uppfattning att det är ett problem att kontrollen av ordningen bland valsedlarna inte kan ske med den frekvens som anses önskvärd. Umeå kommun menar att ordningen bör kontrolleras efter varje väljare.

8.7.3 Presentationen av valsedlar

Umeå kommun välkomnar utredningens förslag eftersom det här är ytterligare en fråga där det behövs ett förtydligande för att öka förtroendet för valsystemet. Ordningen bland valsedlarna är det område som genererar flest överklaganden. Vi menar att JO:s yttranden och valmyndighetens ställningstagande bör vara tillräckligt för att valnämnderna ska kunna fatta beslut i frågan om att valsedlarna ska presenteras på ett likformigt sätt.

8.7.4 Utformningen av avskärmningarna

Vi delar bedömningen att den exakta utformningen av avskärmningarna inte kan regleras i en författning. Kommunerna kommer att använda olika typer av avskärmningar, inte minst beroende på vilka lokaler som kommer att användas som röstmottagningslokaler.

8.7.5 Placeringen av avskärmningarna

Umeå kommun vill påpeka att vi så långt som möjligt bör undvika att använda olika modeller för röstmottagning även om utredningen konstaterar att det inte finns något absolut förbud att placera avskärmningen av valsedlar intill en valskärm.

Risken är att detta skapar förvirring hos väljarna och även skadar förtroendet för valprocessen. Umeå kommun hade gärna sett att det endast fanns ett alternativ för hur valskärmarna placeras. Vi menar även att detta faktum aktualiserar behovet av en översyn av valsedelssystemet för att få en enhetlig röstmottagning.

8.7.6 Tillträdet till platsen där valsedlarna finns utlagda

Umeå kommun biträder förslaget att väljarna var för sig ska kunna ta sina valsedlar bakom avskärmningen utan insyn från andra personer, men vill poängtera att för att säkerställa väljarnas förtroende för valprocessen bör valsedelsborden kontrolleras efter varje väljare.

Vidare menar vi att det är positivt att en röstmottagare alltid ska biträda en väljare som behöver hjälp att ta sina valsedlar bakom avskärmningen. Det innebär mindre risk för påverkan av annan person när väljaren ska ta sina valsedlar.

Umeå kommun delar dock inte uppfattningen att det inte finns något behov av lagstiftad tystnadsplikt för en röstmottagare som biträder väljaren i detta skede. Dels kan kommunerna organisera röstmottagningen så att olika röstmottagare biträder vid olika moment i vallokalen, dels blir det tydligare för väljaren om hela röstningsförfarandet omfattas av en lagstiftad tystnadsplikt. Vi anser även att valmyndigheten ska ta fram en blankett för tystnadsplikt.

9 Förslagets ekonomiska konsekvenser

Umeå kommun delar i stort utredningens bedömning när det gäller de ekonomiska konsekvenserna av förslagen. Vi menar dock att reformen med avskärmningar av valsedelställen kommer att medföra ytterligare personalkostnader jämför med EU-valet 2019. För att motverka risken för köbildning kommer det att krävas ytterligare en röstmottagare som kontrollerar ordningen bland valsedlarna. Det momentet kommer att ta längre tid än vid EU-valet på grund av större antalet valsedlar.

Avslutningsvis vill vi även påpeka att förtidsröstningen ökar för varje val. Möjligheten att hos kommunen beställa ambulerande röstmottagning torde också öka i omfattning. Vi menar att även detta borde tas i beaktande när statsbidraget till kommunerna gällande förtidsröstning fastställs.